=

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА
З ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

«ЕКОЛОГІЯ»

У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ НА 2027 – 2031 РОКИ

2026

І. Паспорт
Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2027 - 2031 роки

1.	Ініціатор розроблення програми	Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
2.	Дата, номер і назва законодавчого акту та/або розпорядчого документу органу виконавчої влади про розроблення програми	Розпорядження Чернівецької обласної державної адміністрації від 05 липня 2018 року № 654-р «Про положення про управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації» (із змінами)
3.	Розробник програми	Управління екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
4.	Співрозробники програми	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
5.	Відповідальний виконавець програми	Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
6.	Учасники програми	Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет, Державна екологічна інспекція Карпатського округу, Головне управління Держгеокадастру у Чернівецькій області, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівецький обласний центр з гідрометеорології, Південно-західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства, лісогосподарські підприємства області, користувачі мисливських угідь, національні природні парки області, користувачі земельних угідь, Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у Чернівецькій області, підприємства з переробки та утилізації відходів, Державна установа «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», громадські природоохоронні організації, підприємства, установи та організації виробничої сфери Чернівецької області, структурні підрозділи обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), районні державні адміністрації (районні військові адміністрації), органи місцевого самоврядування
7.	Терміни реалізації програми	2027-2031 роки
7.1.	Етапи виконання програми *(для довгострокових програм)*	-
8.	Перелік бюджетів, які приймають участь у виконанні програми *(для комплексних програм)*	Державний, обласний, районний бюджети та бюджети місцевого самоврядування
9.	Загальний обсяг фінансових ресурсів, необхідних для реалізації програми, всього (тис. грн)	428000,0
9.1.	з них:	
	- коштів державного бюджету (тис. грн)	239000,0
	- коштів обласного бюджету (тис. грн)	27000,0

	- інші місцеві бюджети (тис. грн)	25000,0
	- власні кошти підприємств (тис. грн)	137000,0
10.	Основні джерела фінансування програми	Державний, обласний бюджет та інші місцеві бюджети, у тому числі фонди охорони навколишнього природного середовища

ІІ. Визначення проблем, на розв'язання яких спрямована Програма

Комплексна програма з охорони навколишнього природного середовища «Екологія» у Чернівецькій області на 2027-2031 роки (далі – Програма) розроблена на підставі Конституції України, Бюджетного кодексу України та Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також відповідно до Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року та спрямована на розв'язання таких проблем:

1.Зменшення забруднення водних об'єктів, запобігання руйнівній дії вод під час повеней, потреби в адаптації до змін клімату.

Водні ресурси Чернівецької області разом з транзитним стоком складають близько 10 куб. км. Найбільшими річками, які протікають на її території є Дністер, Прут, Сірет та Черемош. Загальна кількість річок становить 4240 шт., загальною довжиною – 8966 км. На Дністрі створено водосховище Дністровського комплексного гідровузла. Загальна площа дзеркала Дністровського водосховища - 14200 тис.га/5510 (в межах Чернівецької області).

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сірету і Дністра, які займають, відповідно, 49,2%, 25,5% і 25,3% її території.

В області за даними інвентаризації нараховується 2780 ставків загальною площею 4,922 тис.га та орієнтовним об'ємом 44,87 млн.м3.

На балансі житлово-комунальних підприємств області знаходиться 27 каналізаційних очисних споруд, 31 каналізаційна насосна станція (більшість насосно-силового обладнання працює з високим амортизаційним зносом). Каналізаційні мережі і запірна арматура фізично застарілі та потребують заміни.

Для капітального ремонту і реконструкції існуючих очисних каналізаційних споруд у м. Чернівці та районах області необхідні значні кошти.

Рівень забрудненості поверхневих вод визначається за даними спостережень, які надходять від організацій – суб'єктів Регіональної системи моніторингу довкілля (РСМД).

За проведеними розрахунками води р. Дністер віднесені до категорії "слабко забруднені" з коефіцієнтами КДністр=1,17.

Порівнюючи якість вод річки Дністер у 2026 році з аналогічними періодами попередніх років, можна стверджувати, що якісний стан річки не змінився. В басейні Дністра концентрація вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,3 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л. В басейні Дунаю концентрація

вмісту цезію-137 знаходилась в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,5 Бк/л, стронцію-90 - в межах допустимих рівнів в діапазоні 0,2 – 0,4 Бк/л.

Якість води Дністровського водосховища по деяким показникам відповідає першому класу, це відноситься до таких показників як кислотна реакція середовища (pH), вміст солей. По групі біогенних сполук якість води переважно відповідає третьому класу, але на окремих створах і в окремі місяці якість води погіршувалась до четвертого класу.

Річка Дністер на території Чернівецької області належить до Середньо-Подільської частини басейну. Враховуючи те, що основне русло річки приймає забруднення з приток та водозбірної площі, можна стверджувати, що якість поверхневих вод в цілому відображає загальну екологічну картину басейну.

За проведеними розрахунками води р. Прут віднесені до категорії «слабко забруднені» з коефіцієнтом КПрут =1,21, поверхневі води р. Сірет і р. Черемош також віднесені до категорії “слабко забруднені” з коефіцієнтами відповідно КСірет=1,2.

Відсутність значних антропогенних джерел забруднення сприяє тому, що води даних річок, згідно інтегральної оцінки якості, відповідають “доброму” класу за станом, та характеризуються як “чисті” за ступенем чистоти, як за найгіршими, так і за середніми значеннями досліджуваних показників.

Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод здійснюється лабораторією БУВР річок Прут та Сірет в 14 постійних створах за 27 показниками.

Вода в місцях питних водозаборів є придатною для використання в господарсько-побутових цілях.

ДУ “Чернівецький обласний лабораторний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров’я України” проводить постійний лабораторний контроль за якістю поверхневих вод водних об’єктів області, у тому числі проводиться мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідеміологічну ситуацію.

В останнє десятиріччя XX та на початку XXI століття відбулися значні зміни клімату. Найбільший інтерес мають не загальні масштаби глобального потепління, а вплив кліматичних змін на атмосферні процеси, насамперед, розподіл атмосферних опадів. Наслідки потепління вже у недалекому майбутньому можуть викликати суттєві зміни гідрологічного циклу. У зв’язку з цим до найбільш актуальних завдань гідрологічних досліджень є вивчення сучасних змін водного режиму річок та їх прогнозування на перспективу.

Загальноприйнятим кліматозалежним чинником формування водного стоку є атмосферні опади, які випадають на поверхню річкового басейну.

Екологічні основи управління водними ресурсами - важлива складова проблеми забезпечення вирішення водогосподарсько-екологічних проблем. Аналізуючи стан водних ресурсів, їх кількість та якість, забруднення поверхневих і підземних вод, у тому числі на транскордонних ділянках, потрібно знаходити шляхи поліпшення екологічної ситуації у сфері водних ресурсів на основі гідрографічного й водогосподарського районування з використанням новітніх методологічних підходів та технологій побудови водогосподарського балансу ділянок басейнів річок, екологізації господарської

діяльності та управління водними ресурсами.

Потрібні комплексні водогосподарсько-екологічні заходи із застосуванням:

промивок русел річок за рахунок накопичення об’ємів водних ресурсів у верхів’ї або середній частині басейнів;

нормування водокористування з урахуванням екологічної та економічної ситуації;

платного водокористування, що є основою екологічно повноцінних водних ресурсів із дотриманням прозорості дій у сфері використання водних ресурсів.

Усі ці логічно обґрунтовані екологічні заходи та механізми реалізації екологічної політики (правові акти, нормування водоспоживання, ліміти та нормативи водокористування, скидів забруднюючих речовин) із застосуванням контролю, економічних та фінансових механізмів, залучаючи міжнародне співробітництво у галузі охорони навколишнього природного середовища, організаційні механізми, очищення води та відновлення природних властивостей прісних вод із застосуванням синергетичних фітотехнологій, дають можливість забезпечити вирішення проблем водного господарства, з метою досягнення сталого розвитку регіону та адаптації до змін клімату.

Аналіз антропогенного навантаження та екологічного стану річок Дністер, Прут та Сірет на основі проведених вимірів згідно з Державною програмою моніторингу вод, здійснення моніторингу транскордонних вод, експедицій, а також інспекторських перевірок з дотримання вимог Водного законодавства України, дав можливість виявити актуальні проблеми, які потребують вирішення. Серед цих проблем основними є такі:

1) береги річок (в тому числі берегова лінія Дністровського водосховища) забруднені сміттям (переважно пластик);

2) існує стала тенденція щодо більшого забруднення водних об’єктів внаслідок неупорядкованого водовідведення стічних вод населених пунктів та господарських об’єктів (є велика кількість застарілих очисних споруд і технологічних схем очистки з амортизованих каналізаційних мереж, які знаходяться в аварійному стані; колектори та очисні споруди водопровідно-каналізаційного господарства потребують капітального ремонту та реконструкцій). Це призводить до погіршення якості води;

3) заростання прибережної акваторії Дністровського водосховища синьо-зеленими водоростями та відсутність захисних лісонасаджень, закріплення меж прибережно-захисних смуг;

4) недостатнє фінансування для проведення ефективного контролю за здійсненням моніторингу вод, а також технічно-застарілі засоби вимірювальної техніки і їхня недостатність в лабораторіях моніторингу вод.

Для вирішення вищезазначених проблем необхідно провести ряд заходів для поліпшення стану якості води і використання водних ресурсів:

1) дотримання нормативів споживання і використання водних ресурсів на водогосподарських об’єктах;

2) скоротити обсяги споживання і скидання забруднених стічних вод за рахунок удосконалення технологічних процесів у різних галузях

промисловості;

3) удосконалити систему моніторингу та контролю за станом водних об’єктів;

4) придбати необхідні технічні засоби для очистки берегів та заток від сміття (пластикові пакети, пляшки);

5) провести необхідні водоохоронні заходи в прибережних смугах та природоохоронних зонах, а саме: закріплення їх меж, створення захисних лісонасаджень та травостою, здійснення постійного контролю за дотримання режиму їх використання, регламентованого законодавством;

6) виділити кошти на придбання сучасних засобів вимірювальної техніки, у тому числі мобільної для проведення експрес-аналізів.

2. Моніторинг стану атмосферного повітря, проведення заходів з адаптації до змін клімату.

Враховуючи, що територія Чернівецької області межує з країною ЄС Румунією та знаходиться в зоні активного проходження повітряних мас, що надходять з промислово розвинутих країн Європи, в області проводиться робота по формуванню системи моніторингу за забрудненням атмосферного повітря, яка б відповідала сучасним вимогам Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/50/ЄС від 21.05.2008 «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи».

За видами економічної діяльності найбільші обсяги викидів припадають в регіоні на переробну промисловість (61,7% до загальної кількості викидів), а також на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 7,3%. На сільське, лісове та рибне господарство – 18,3,% до загальної кількості викидів.

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний, у зв’язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн які могли б здійснювати значний вплив на стан атмосферного повітря. Цьому також сприяє переважання на території області рози північно-західних вітрів.

Спостереження за радіоактивним забрудненням атмосферного повітря в Чернівецькій області проводиться на трьох метеорологічних станціях Чернівецького обласного центру з гідрометеорології:

- «АМСЦ» Чернівці”, розташована на території Чернівецького міжнародного аеропорту по вул. Л. Каденюка, 30;
- «Озерна Новодністровськ», розташована в м. Новодністровськ, Сокирянського району;
- «Селятин», розташована в с. Селятин, Вижницький район.

Визначаються наступні показники: максимально разовий рівень, (мкР/год), кількість перевищень максимально разового рівня (дні), середньомісячне значення радіоактивного забруднення, (мкР/год).

Максимально разові значення гамма-фону впродовж року були в межах 12-16 мкР/год. Середньомісячні значення гамма-фону впродовж року були в межах 10-13 мкР/год, що значно нижче рівня природного фону.

Забруднення атмосферного повітря впливає на здоров'я людини та біорізноманіття різними шляхами – від прямої негайної загрози до повільного поступового руйнування різних систем життєзабезпечення організму.

Першочерговими наслідками атмосферних забруднень є розвиток специфічних захворювань і отруєнь.

Темпи росту загальної захворюваності за останнє десятиріччя зросли на 35-40% переважно за рахунок злоякісних пухлин, серцево-судинних хвороб, бронхіальної астми, цукрового діабету, алергій. Це результат антропогенного забруднення природного середовища. Цьому могли б певною мірою зарадити зелені насадження, раціональне проєктування та забудова міста.

За даними Департаменту охорони здоров'я Чернівецької обласної державної (військової) адміністрації та інформацією ДУ «Чернівецький обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України» показник захворюваності на злоякісні новоутворення збільшився і складає 614,9 на 100000 дорослого населення.

Упродовж останніх 25 років клімат Чернівецької області продовжує відображати глобальні тенденції змін клімату: стрімке потепління, незначне зниження кількості опадів та почастішання екстремальних гідрометеорологічних явищ і періодів. Про це свідчать вищі річні температури повітря і місяців та мінливість у розподілі атмосферних опадів упродовж року. Просторово температури повітря зростають з південного заходу та північний схід, досягнувши на сході області температур, особливо січневих, характерних для українського степу минулого століття.

Потепління упродовж останніх років супроводжується дедалі частішими та тривалішими екстремальних гідрометеорологічними періодами. Зокрема, за цей час спостерігали сім екстремально сухих місяців (переважно літніх), зокрема регіонального масштабу. Для цих років також характерні найвищі абсолютні максимуми температур в літні місяці(+35-37°С у Чернівцях), що свідчить про термічний характер посух.

Найвразливішими до посух виявились північно-західні райони області, що, ймовірно, пов'язано із слабшаннями циклонів атлантичної генези. Такі посухи менш екстремальні в горах, проте не менш тривалі в гірських долинах. Супутньо до екстремально посушливих років частіше та з вищими кількостями атмосферних опадів спостерігались екстремально зволожені періоди (2005, 2008, 2010, 2018, 2020 рр.) та чергування років з екстремальною кількістю опадів в червні або липні. У такі місяці кількість атмосферних опадів перевищувала удвічі, а подекуди втричі кліматологічну норму. Регіональні кліматичні моделі прогнозують подальше зростання вказаних індикаторів глобальних кліматичних змін, які, проте, найменш достовірні для гірських територій.

Основними проявами та наслідками глобальної зміни клімату, які вже спостерігаються, є:

- посухи;
- висихання дерев (дуб, ялина, берест, смерека);
- поширення видів - вселенців;
- збільшення інтенсивності явищ підтоплення та затоплення;

- деградація ґрунтів;
- зменшення виробництва електроенергії малими ГЕС (внаслідок пониження рівня у водосховищах) ;
- зменшення водності малих рік;
- зменшення сніжності (гірський регіон) ;
- паводки;
- зменшення рівня ґрунтових вод;
- зміна біорізноманіття;
- зміна екосистем;
- посилення екстремальних явищ;
- збільшення кількості критичних паводків.

Для вирішення існуючої проблеми щодо покращення навколишнього природного середовища, зменшення обсягів викидів парникових газів відповідно до державної концепції та сучасних вимог найбільш ефективними є заходи, пов'язані зі зниженням втрат природного газу, з впровадженням засобів контролю та автоматизованого управління енергопостачанням, реалізацією міжгалузевих програм енергозбереження. Основними заходами із скорочення зазначених викидів є реконструкція котелень із заміною котлів з ККД – 75% на котли з ККД до 92%, які працюють на газі. Адсорбція парникових газів передбачається, насамперед за рахунок збільшення площі зелених насаджень у населених пунктах, а також збільшенням площі лісів та природно-заповідного фонду області.

3. Запобігання деградації земель, ерозійним та зсувним процесам. Потреба в рекультивації земель та здійсненні заходів у рамках адаптації до змін клімату.

Земельний фонд області складає 809,6 тис. га, понад половину якого, а саме 466,5 тис. га або 57,6 %, займають землі сільськогосподарського призначення, з них ріллі - 330,7 тис. га, ліси та лісовкриті площі – 258,0 тис га, забудовані землі – 40,1 тис. га, відкриті заболочені землі – 1,2 тис. га, вкрито поверхневими водами – 18,8 тис. га.

Геолого-геоморфологічні і кліматичні умови області сприяють розвитку ерозійних процесів змиву та розмиву ґрунтів, особливо на орних землях. Еродованість орних земель сягає від 18,2 до 66 %. Всього такі землі займають 59,7 % від загальної площі с/г угідь області.

За результатами проведеної Чернівецькою філією ДУ «Інститут охорони грунтів України» суцільної паспортизації земель виявлено, що землі області в розрізі (колишніх районів) по якості відносяться до 3-4 груп та від 5 до 8 класів з 47-29 балами по шкалі бонітету. Більш родючі середньоякісні землі третьої групи, 6 класу з потенційною ґрунтовою родючістю 18 ц/га зернових займають 133 тис. га орних земель, 48% площі

По області нараховується 1,2 тис. га або 0,2% до загальної площі відкритих заболочених земель; 9,8 тис. га або 1,2% до загальної площі відкритих незаболочених земель (піски, яри, землі під зсувами, щебенем, галькою, голими скелями). Поверхневі води суходолу складають 18,8 тис. га,

або 2,3% до загальної площі. Інші – 11,9 тис. га або 1,5% до загальної площі. У зв'язку з негативними тенденціями в економіці, які відбуваються останнім часом, припинено будівництво та реконструкцію осушувальних систем, не проводиться глибоке розпушування їх. Все це впливає негативно на продуктивність сільськогосподарських угідь. Особливо це помітно в передгірній та гірській зонах. За умовами рельєфу, ґрунтового покриву та клімату ці зони одні з найскладніших в області.

Тому заходам протиерозійного характеру треба приділяти особливу увагу (протиерозійній агротехніці, фітомеліорації, гідротехнічним спорудам тощо).

З метою докорінного покращення земель в області проводиться робота щодо залучення проєктів міжнародної технічної допомоги.

Різкі кліматичні зміни, що спостерігаються за останні роки, породжують часті паводки, які також ведуть до ерозії ґрунтів та порушень рельєфу. Зокрема, геолого-геоморфологічні особливості області у більшій мірі сприяють розвитку ерозійних процесів в частині змиву та розмиву грунтів, особливо на орних землях Передкарпаття, Наддністров'я та Хотинській височині. При відсутності застосування, ґрунтозахисних заходів у середньому в області щорічно змивається грунтів майже 32 т/га, а під час злив високої інтенсивності (1,8-2,0 м/хв) на схилах 5°, зайнятих просапними культурами, змив ґрунту сягає 400-500 т/га. Загалом, землі, що піддані водній ерозії, становлять 17,6% від загальної площі області. Тому, заходам протиерозійного характеру треба приділяти особливу увагу, а саме: протиерозійній агротехніці, фітомеліорації, гідротехнічним спорудам тощо.

Порушені та відпрацьовані землі області складають 456 га, або 0,05% земельного фонду. Ці землі потребують застосування технології їх консервації та рекультивації.

В області нараховується 1468 зсувонебезпечних ділянок, більшість з яких є тимчасово-стабілізованими давніми зсувами загальною площею 760 км^2, 314 карстово-небезпечних ділянок на площі 237 км^2, а також 70 селенебезпечних водотоків на площі 255 км^2.

Загальна площа прибережних захисних смуг водних об'єктів області, яку внесено до державного земельного кадастру, становить 1885,53 га.

Проте, на цей час переважна частина водних об'єктів області не мають винесених в натуру прибережних захисних смуг та водоохоронних зон, що не дозволяє належним чином реалізувати обмеження щодо використання цих земель, що передбачені діючим законодавством, та здійснювати ефективний контроль за їх додержанням.

Винесення в натуру водоохоронних зон і прибережних захисних смуг дасть змогу врегулювати усі невідповідності та суперечності між різними законодавчими актами, що стосуються земель водного фонду, встановити мораторій на вилучення (відчуження) земельних ділянок з території водоохоронних зон та прибережних захисних смуг, межі яких не встановлені в натурі (на місцевості), або є спірними, здійснювати контроль визначення меж водоохоронних зон і прибережних захисних смуг на місцевості.

Одним з основних показників родючості ґрунтів є вміст органічної речовини та її найбільш цінної складової – гумусу. Значення гумусу,

насамперед, полягає у тому, що він – єдиний запасний фонд ґрунту щодо азоту, який, як відомо, не входить до складу мінеральних сполук. Крім того, 40-80 % всього фосфору також знаходиться в його органічній речовині. Із запасом гумусу тісно пов'язані фізико-хімічні, біологічні та агрохімічні властивості ґрунту, його водний та повітряний режими, що в кінцевому результаті впливає на продуктивність сільськогосподарських культур.

В останні роки важливою проблемою є зниження вмісту гумусу в ґрунті. А враховуючи, що сільськогосподарськими товаровиробниками порушуються науково обґрунтовані співвідношення польових культур, скорочуються посівні площі енергоємних культур: кукурудзи на зерно, цукрових буряків, картоплі, зменшуються посіви багаторічних бобових трав, зернобобових культур, погіршується фітосанітарний, водний й поживний режими ґрунту, в подальшому вміст гумусу в грунтах області буде тільки зменшуватись.

Вирішуючи завдання оптимізації гумусового стану ґрунту, необхідно виходити з того, що його регулювання повинно здійснюватись усіма засобами землеробства (оптимізація співвідношення угідь і сівозмін, обробітку ґрунту, застосування усіх наявних джерел органічної речовини тощо).

Основними заходами збереження та відтворення родючості ґрунтів та збільшення вмісту гумусу в грунтах є:

- широке застосування заходів біологізації землеробства (використання побічної продукції (соломи, стебел кукурудзи, соняшнику, ріпаку) та вирощування сидеральних культур;
- внесення науково-обгрунтованих доз органічних та мінеральних добрив;
- проведення вапнування кислих ґрунтів;
- розширення посівів багаторічних трав, особливо бобових;
- запровадження заходів з консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, рекультивації порушених земель;
- зниження рівня забруднення і засмічення ґрунтів шляхом стимулювання землевласників та землекористувачів до провадження екологічно збалансованої діяльності та ін.

Виконання землекористувачами перерахованих заходів дасть змогу значно поліпшити стан родючості ґрунтів та зупинити деградаційні процеси.

4. Запобігання виснаженню природних рослинних комплексів.

Для території Чернівецької області властивий високий рівень флористичного багатства і ценотичного різноманіття – в межах регіону виявлено близько 4415 видів рослин і грибів, що складає 24,25% від загальної чисельності цих груп організмів в Україні. Зокрема тут ростуть майже 1880 видів судинних рослин, 360 видів мохоподібних, близько 430 видів лишайників, 730 видів водоростей та 1020 видів грибів. Щодо останніх трьох груп інформація неповна через недостатньо високий рівень їх вивченості в регіоні. Значна частина цих видів належить до числа раритетних і охороняються на національному і міжнародному рівнях. Зокрема серед

судинних рослин до Червоної книги України занесено 142 види (22,6% від загальної кількості судинних рослин у Червоній книзі). Деякі з цих видів в межах України відомі тільки з території області – півники Брандзи, скереда Жакена, жовтушник трансільванський, тирлич мішкоподібний, осока пажитницеподібна, гвоздика гренобльська. Крім того 17 видів охороняються відповідно до положень Резолюції 6 Бернської конвенції про охорону флори і фауни та природних середовищ існування в Європі.

На території Чернівецької області виявлено угруповання 32 класів рослинності. Значна частина їх є складовими біотопів міжнародного природоохоронного значення. Зокрема вони охороняються відповідно з Резолюцією 4 Бернської конвенції – 32 типи біотопів та Додатком І Оселищної Директиви ЄС – 30 типів біотопів. Крім того на території області виявлено 37 угруповань, які мають національне природоохоронне значення і занесені до Зеленої книги України. Загальна площа земель лісового фонду області становить 242,9 тис. га, 80% яких зосереджені у гірській та передгірській місцевості.

Карпатські ліси характерні високою продуктивністю. Запас деревини в лісах області становить 62,9 млн $м^3$. Середній запас на 1 га стиглих та перестиглих деревостанів становить більше 260 $м^3$ проти середнього показника в Україні – 237 $м^3$/га.

У минулому ліси тут інтенсивно експлуатувалися, що вплинуло навіть на сучасний характер їх висотної поясності. Охорона лісових фітоценозів природного складу як еталонів первинних лісів вкрай необхідна.

Для охорони природних рослинних комплексів першочергову увагу необхідно приділити стабілізації стану лісів внаслідок техногенного і антропогенного впливу на їх екосистеми. Зокрема, необхідно продовжити впровадження нових природозберігаючих технологій лісозаготівель: перехід до водозбірно-ландшафтних принципів господарювання, застосування систем ведення лісового господарства на зонально-типологічній основі, повний перехід на рівномірно-поступові рубки, впровадження канатно-підвісних установок для спуску деревини, застосування колісних тракторів, що дає значний не тільки екологічний, але і економічний ефект.

Зокрема, перехід на рівномірно-поступові рубки матиме позитивний ефект, оскільки на площах кінцевих прийомів рівномірно-поступових рубок забезпечується природне лісовідновлення, що дає можливість значно знизити вплив рубок на навколишнє природне середовище, зменшити витрати на створення нових насаджень, скоротити терміни вирощування деревостанів тощо. Цьому, зокрема, повинна сприяти і заборона суцільно-санітарних рубок.

Загалом, основною проблемою у збереженні природних деревних ресурсів області є недотримання природоохоронного законодавства під час лісокористування та самовільні рубки у лісах.

5. Збереження тваринного світу

Тваринний світ області різноманітний. Всього налічується 359 видів, зокрема ссавців - 70, птахів - 205, плазунів - 12, земноводних - 16, риб - 56.

У горах зустрічаються козуля, свиня дика, ведмідь, рись, куниця лісова, горностай, олень благородний,білка карпатська, з птахів - глухар, тетерев, рябчик, дятел та сова, з плазунів - плямиста саламандра, черепаха, карпатський і альпійський тритони, гадюка; в річках - форель, харіус, лосось дунайський. Для передгір'я характерні лісовий кіт, лисиця, заєць-русак, вовк, тхір, сліпак буковинський, білий лелека, європейський клінтух та іволга; на рівнині - ховрах, сліпак, хом'як, тхір, з птахів - сиворакша, з риб - сом, щука, окунь, лящ; акліматизовані - ондатра, нутрія, фазан; інтродуковані - товстолобик, білий амур; реакліматизовані - зубр і сіра куріпка.

У сфері тваринного світу основними факторами, що негативно впливають на чисельність та стан відтворення диких тварин, є погіршення умов їх мешкання у зв'язку зі значним посиленням антропогенного фактору, паювання сільськогосподарських угідь, знищення місць відтворення диких птахів та звірів (повсюдне випалювання очерету і трави у весняний період, випас худоби в сезон тиші, недостатня площа захисних реміз тощо).

Для поліпшення ведення мисливського господарства користувачі мисливських угідь зобов'язані створити сприятливі умови для збереження, відтворення та раціонального використання мисливської фауни, забезпечити належну охорону мисливських угідь, оскільки в останні роки спостерігається зменшення поголів'я дикої фауни, зокрема зайця. Для цього необхідно проводити біотехнічні заходи за двома напрямами: забезпечення якісного поліпшення мисливських угідь і росту поголів'я диких тварин та підвищення кормових та захисних властивостей угідь.

Складні умови склалися для відтворення водних живих ресурсів на Дністровському водосховищі, зокрема відсутність нерестових площ та коливання рівня води в нерестовий період. Є потреба у продовженні постійного мораторію на промисловий вилов риби на Дністровському водосховищі, зарибленні гірських річок лососевими видами (форель струмкова, лосось дунайський), забезпеченні рибогосподарських та екологічних попусків води, обводненні природних нерестовищ, будівництві міграційних каналів, штучних нерестовищ з керованим гідрологічним режимом, будівництві, розширенні та реконструкції рибоходів і рибозахисних пристроїв на промислових водозаборах, зокрема на гідроелектростанціях.

В області планується робота з розповсюдження неаборигенних видів тварин та створення відповідних умов для мешкання рідкісних і зникаючих видів тварин (зубр, олень). Зокрема, продовження робіт для напіввільного утримання маточного поголів'я оленя благородного в мисливських угіддях шляхом будівництва вольєрних господарств, які стануть новими туристичними локаціями. В подальшому це допоможе збільшити популяцію оленів благородних в регіоні.

6. Збереження природно-заповідного фонду та формування регіональної екологічної мережі.

Враховуючи, що для області характерне - розмаїття ландшафтів, значні масиви хвойних лісів, помірний клімат, багатий рослинний і тваринний світ, численні водоспади, джерела мінеральних вод, які потребують збереження, природоохоронними органами проводиться робота щодо розвитку заповідної справи, збереження об'єктів природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі. Проводиться робота по формуванню схеми екомережі, з виділенням ключових та сполучних територій.

Площа природно-заповідного фонду області динамічно зростала: з 18,2 тис. га в 1993 році до 104,326 тис. га на сьогоднішній день. Це становить 12,8% від загальної території області, що майже в два рази більше середнього показника в Україні. У межах області нараховується 356 заповідних територій, 25 з яких мають статус загальнодержавного значення, а саме: національні природні парки «Вижницький», «Черемоський» та «Хотинський», 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад. До пам'яток природи державного значення належать урочища Шилівський ліс, Рухотинський ліс, Тисовий яр, Білка; печери Буковинка, Попелюшка, Баламутівська та інші природоохоронні території. Понад 80% заповідних територій та об'єктів знаходиться на території державного лісового фонду.

Особливої актуальності питання збільшення заповідності території Чернівецької області набувають у контексті Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, де основний наголос зроблено на скороченні обсягів втрат біотичного та ландшафтного різноманіття. Територія Буковини як складова Карпатської системи входить до ланки європейської екологічної мережі, а тому на неї поширюються усі міжнародні зобов'язання України з цього питання.

Впровадження положень Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат передбачає створення та підтримання Карпатської мережі природоохоронних територій у Буковинських Карпатах та Передкарпатті, що мають значний потенціал цінних та унікальних територій. Тому питання особливо актуальне.

Основну увагу необхідно також приділити розвідці та створенню нових природно-заповідних об'єктів, зокрема транскордонних, облаштуванню інфраструктури об'єктів природно-заповідного фонду, в першу чергу національних природних парків, збереженню букових та дубових пралісів області, винесенню в натуру меж, підготовці кадастрів об'єктів природно-заповідного фонду області, проведенню інвентаризації об'єктів.

Зважаючи на те, що наявна структура та різноманіття природних ландшафтів, тваринних і рослинних угрупувань ускладнюють забезпечення їх територіальної єдності, і враховуючи, що з наявного видового складу біологічного різноманіття області загрожує небезпека 124 видам тваринного та 109 - рослинного світу, одним із основних завдань є діяльність щодо формування екомережі та збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, а також тих, що проживають на Смарагдових територіях і оберігаються згідно з Бернською конвенцією, а також інших міжнародних договорів України. Потребує покращення середовище їх перебування чи створення належних умов для розмноження у природних

умовах, розведення та розселення, а також охорона ранньоквітучих дикорослих рослин, заборони торгівлі ними на ринках та поза їх межами.

7. Переробка та утилізація відходів, впровадження роздільного збирання твердих побутових відходів

В середньому в області утворюється більше 200,0 тис. т відходів, переважна більшість яких (47,6%) - на підприємствах м. Чернівці. У розрахунку на одну особу населення області утворюється по 0,081 т небезпечних відходів, а в розрахунку на 1 км^2 території - по 0,009 т.

Загальна кількість місць та об'єктів видалення відходів області (сховища, накопичувачі, могильники, полігони та інші) становить 282 одиниці загальною площею 316,6 га.

Значна частина твердих побутових відходів на сьогоднішній день ще не знаходить застосування як вторинна сировина, проте в напрямку повторного використання ресурсно-цінних відходів проводиться значна робота. Здійснюються заходи зі створення ринкових умов та розвитку конкурентного середовища. Так, в області послуги в сфері з вивезення твердих побутових відходів надають 25 організацій, з яких 21 – комунальні та 4 – приватної форми власності. На підприємствах області експлуатуються більше 100 установок для оброблення відходів.

Загалом процедура збору, транспортування, оброблення побутових відходів в області підлягає вдосконаленню. На сьогоднішній день органи місцевого самоврядування не забезпечують належного фінансування з власних бюджетів облаштування місць видалення відходів, що відповідають нормам екологічної безпеки.

Основними завданнями у сфері управління відходами є облаштування сміттєзвалищ і полігонів побутових відходів та винесення меж їх в натуру, створення сміттєпереробних підприємств та забезпечення оброблення відходів.

Зокрема, є потреба у створенні цілісної системи вирішення проблеми, де головним критерієм успішності було б постійне зменшення кількості «кінцевих» відходів, тобто тих, що розміщуються на звалищах і не використовуються, як вторинні ресурси. Для цього необхідне впровадження інноваційних технологій із сортування відходів на основі кластерного підходу, вироблення системи збирання і поетапного транспортування відходів від моменту утворення до кінцевого етапу переробки, що в підсумку зменшить також площі сміттєзвалищ області.

Належну увагу слід приділити організації ефективного управління відходами електричного та електронного обладнання (ВЕЕО), а також відпрацьованими батарейками й акумуляторами (зокрема побутовою технікою, оргтехнікою, комп'ютерами, моніторами, кліматичним та іншим обладнанням). Необхідно забезпечити їх роздільне збирання, перевезення та оброблення у межах ієрархії управління відходами — шляхом підготовки до повторного використання, рециклінгу та інших операцій з відновлення для залучення цінних матеріальних ресурсів до повторного господарського обігу. У своєму складі ця техніка та обладнання містить безліч шкідливих для навколишнього

середовища і здоров’я людини речовин, таких як ртуть, свинець, інші важкі метали, а також похідні газів (фреонів та інших органічних сполук).

Органам місцевого самоврядування під час розроблення місцевих природоохоронних програм слід приділити особливу увагу питанням управління відходами та розробленню місцевих планів управління відходами. Також необхідно завершити забезпечення населених пунктів області контейнерами та урнами для роздільного збирання твердих побутових відходів та активізувати роботу з роздільного збору ТПВ.

8. Розвиток регіональної системи екологічного моніторингу. Здійснення наукових досліджень у сфері екології та еколого-інформаційна діяльність.

Проблеми захисту довкілля, формування екологічної свідомості та культури особистості можуть бути успішно вирішені тільки за участі у цьому процесі усіх зацікавлених громадян та з використанням науково обґрунтованих рішень. Тому кожен громадянин повинен мати доступ до інформації, що стосується довкілля, а також мати можливість брати участь у процесі прийняття рішень згідно з положеннями Оргуської конвенції.

Основними завданнями в науковій сфері має стати розробка в області місцевих екологічних програм, підготовка місцевих планів дій з охорони навколишнього природного середовища, здійснення нагальних наукових досліджень стану довкілля.

Також, впродовж 2027-2031 років необхідно оновити матеріально-технічну базу та програмне забезпечення суб’єктів обласної системи екологічного моніторингу довкілля, зміцнити матеріально-технічне забезпечення державних природоохоронних органів і громадських екологічних організацій.

Основними заходами у сфері екологічної освіти мають бути заходи зі створення еколого-просвітницьких центрів та їх матеріально-технічне забезпечення.

Окремою складовою природоохоронної діяльності є забезпечення участі зацікавлених сторін у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування та здійснення транскордонної співпраці.

Необхідно повсюдно впроваджувати економічний механізм забезпечення охорони навколишнього природного середовища, зміцнювати екологічні фонди, забезпечувати комплексний підхід у вирішенні завдань раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля, об’єднувати фінансові та матеріально-технічні можливості підприємств, організацій і установ в розв’язанні актуальних екологічних проблем.

ІІІ. Мета Програми

Мета Програми полягає в досягненні ресурсно-екологічної безпеки та раціоналізації природокористування, охорони навколишнього природного середовища в регіоні, забезпеченні конституційних прав громадян на сприятливе навколишнє середовище, створенні передумов переходу до сталого

розвитку регіону з урахуванням положень міжнародних договорів України та транскордонної співпраці, співфінансуванні державних цільових програм та міжнародних проєктів. Реалізація цієї мети базується на:

- встановленні збалансованого використання природно-сировинної бази та розвитку соціально-економічного комплексу з метою задоволення потреб регіону в паливно-енергетичних, мінеральних, водних, лісових, біологічних та інших ресурсах;
- подоланні суперечностей між соціально-економічним розвитком, раціональним природокористуванням та цілісним існуванням екосистеми;
- адаптації усіх сфер економіки та життєдіяльності області до змін клімату.

Програма спрямована на запобігання забруднення довкілля і зменшення його шкідливого впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей, раціональне використання природних ресурсів, розширення, відтворення та збереження територій і об'єктів природно-заповідного фонду, лікувально-оздоровчих, рекреаційних, водних та інших природних комплексів і унікальних територій, формування на їх основі регіональної екологічної мережі, дотримання екологічної безпеки на території Чернівецької області, створення умов для переходу до сталого розвитку регіону, впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів.

Враховуючи сучасну екологічну ситуацію та стан основних галузей охорони довкілля області, першочерговими завданнями для реалізації основних пріоритетів екологічної політики є:

- збільшення площі природно-заповідного фонду області;
- будівництво та реконструкція очисних споруд каналізації в населених пунктах області;
- налагодження системи роздільного збирання, перевезення, сортування та оброблення відходів (зокрема шляхом підготовки до повторного використання, рециклінгу та інших операцій з відновлення);
- заходи з адаптації до змін клімату;
- зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення водних, земельних ресурсів та атмосферного повітря;
- впровадження освітніх та наукових методик у природоохоронній сфері.

В результаті виконання запропонованих заходів область стане більш привабливою для інвестицій у виробничу та соціальну сфери, зокрема в індустрію туризму, відпочинку та оздоровлення людей, у виробництво і реалізацію екологічно чистих продуктів харчування тощо.

Покращення інвестиційного клімату позитивно позначиться на зайнятості населення області.

Програмою також визначається єдина політика в галузі охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування в області, що повинна реалізовуватися через відповідні місцеві програми та плани дій з охорони навколишнього природного середовища районів, міст, сіл та селищ області.

Загалом, основною метою Програми є досягнення стратегічної цілі 3. «Збереження довкілля як основа безпечного екологічного середовища», що визначена Стратегією розвитку Чернівецької області на період до 2027 року.

IV. Обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблем, строки та етапи виконання Програми

Виконання завдань і заходів Програми здійснюється у відповідності до Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.1996 №1147 (із змінами), та за умови необхідності виконання в області природоохоронних заходів за наступними напрямами:

Охорона і раціональне використання водних ресурсів

1) Будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах необхідних споруд для очищення стічних вод, що утворюються в промисловості, комунальному господарстві, інших галузях народного господарства.

2) Будівництво та реконструкція об'єктів протиповеневого захисту, в тому числі захисних дамб, та здійснення інших заходів із захисту територій від шкідливої дії вод.

3) Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок, а також заходи для боротьби з шкідливою дією вод (біологічна меліорація водних об'єктів, винесення водоохоронних зон в натуру, упорядкування джерел, очищення русел від дерев, що потрапили до них внаслідок проходження весняних повеней, будівництво протиповеневих водосховищ і дамб тощо.

4) Заходи з охорони підземних вод та ліквідації джерел їх забруднення.

5) Розроблення, виготовлення та придбання систем, приладів, оснащення спеціального транспорту для здійснення контролю за кількістю та якістю поверхневих, підземних та стічних вод і скидів шкідливих речовин у водні ресурси.

6) Створення водоохоронних зон з комплексом агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних, санітарних та інших заходів, спрямованих на запобігання забрудненню, засміченню та виснаженню водних ресурсів, а також винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг.

7) Здійснення заходів з охорони водних ресурсів з врахуванням потреб адаптації до змін клімату.

Охорона атмосферного повітря

1) Організація та здійснення заходів в рамках запобігання негативним змінам клімату.

2) Розроблення та виготовлення систем і приладів контролю та оснащення ними стаціонарних джерел викидів шкідливих речовин в атмосферу; встановлення пунктів і систем контролю та спостереження за забрудненням атмосферного повітря.

3) Проведення робіт з інвентаризації джерел забруднення навколишнього природного середовища.

4) Організація виробництва, установлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря, та зниження рівня впливу фізичних і біологічних факторів на атмосферне повітря; розроблення технології, організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря.

5) Обслуговування авгоматизованих постів контролю та моніторингу стану атмосферного повітря та гідрологічних об’єктів на території Чернівецької області.

Охорона і раціональне використання земель

1) Будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, а також проведення заходів із захисту від підтоплення і затоплення, направлених на запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усуненню або зниженню до допустимого рівня їх негативного впливу на території і об'єкти. Проведення заходів щодо хімічної меліорації грунтів.

2) Консервація деградованих і забруднених земель.

3) Рекультивація порушених земель та територій полігонів твердих побутових відходів.

4) Розроблення технологій, обладнання та здійснення заходів для очищення, відновлення забруднених земель, а також земель, засмічених промисловими, побутовими та іншими відходами.

4) Охорона земель водного фонду, зокрема винесення в натуру водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об’єктів.

5) Поліпшення малопродуктивних земельних угідь.

6) Проведення робіт з обстеження ґрунтів.

7) Відновлення степових, лучних, водно-болотних та інших антропогенно змінених природних ландшафтів, створення і відновлення сіножатей та пасовищ.

8) Заходи з охорони земель з врахуванням потреб адаптації до змін клімату.

Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів

1) Проведення заходів з виявлення запасів природних рослинних ресурсів, затрати на їх охорону і відтворення.

2) Заходи з озеленення населених пунктів області та створення захисних лісових насаджень.

3) Впровадження природозберігаючих технологій заготівлі лісу та відновлення відходів лісозаготівельної та деревообробної промисловості.

4) Придбання посадкового матеріалу для проведення природоохоронних заходів.

5) Ведення державного обліку та кадастру рослинного світу.

6) Заходи щодо запобігання інтродукції та поширення чужорідних видів рослин, які загрожують природним екосистемам.

Охорона і раціональне використання ресурсів тваринного світу

1) Будівництво та реконструкція розплідників і ферм для розведення диких звірів, птахів та рибних ресурсів з метою їх розселення в природному середовищі.

2) Робота з розповсюдження та створення відповідних умов для мешкання рідкісних і зникаючих видів тварин, реакліматизація рідкісних видів тварин.

3)Заходи з напіввільного утримання маточного поголів'я зубра в мисливських угіддях шляхом будівництва вольєрних господарств, які стануть новими туристичними локаціями та допоможуть збільшити популяцію зубра в регіоні.

4) Заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством (придбання матеріально-технічних засобів тощо).

5) Науково-дослідницька діяльність у сфері охорони та збереження тваринного світу.

5) Будівництво та реконструкція рибозахисних пристроїв на водозаборах. Будівництво та реконструкція рибоходів.

6) Ведення кадастру тваринного світу.

Збереження природно-заповідного фонду та формування екологічної мережі

1) Будівництво, обладнання, реконструкція і розширення приміщень, призначених для проведення науково-дослідних робіт, пропаганди природоохоронних знань і створення експозицій, а також інших об'єктів (майстерень, кордонів, установок для миття машин з безстічним циклом, мостів, доріг, стежок, огорож і вольєрів), будівництво гідротехнічних та інших споруд, об'єктів зв'язку в заповідниках, національних природних парках, ботанічних садах, дендрологічних парках, зоологічних парках та парках-пам'ятках садово-паркового мистецтва з метою збереження та відтворення природних екологічних систем і пов'язаних з діяльністю цих установ, а також витрати на утримання об'єктів природно-заповідного фонду.

2) Заходи з розширення, інвентаризації об’єктів і територій природно-заповідного фонду, ведення його кадастру та створення бази даних екологічної мережі регіону.

3) Розроблення проектів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій.

4) Здійснення заходів щодо відновлення корінних природних комплексів на заповідних територіях.

5) Діяльність щодо збереження видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України, поліпшення середовища їх перебування чи зростання,

створення належних умов для розмноження у природних умовах, розведення та розселення.

6) Заходи з формування регіональної екологічної мережі.

Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів

1) Будівництво, розширення та реконструкція споруд та підприємств для оброблення відходів.

2) Придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових та промислових відходів виробництва.

3) Забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення (відновлення або видалення) відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин тощо.

4) Будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів.

5) Відбір проб за місцезнаходженням відходів, власник яких не встановлений, визначення складу та властивостей відходів, інструментально-лабораторні дослідження показників складу та властивостей води, ґрунтів і викидів забруднюючих речовин в атмосферному повітрі.

Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, організація і забезпечення робіт з проведення моніторингу довкілля, оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища

1)Вдосконалення та забезпечення діяльності регіональної системи моніторингу навколишнього природного середовища.

2) Розроблення регіональних і місцевих екологічних програм.

3) Створення еколого-просвітницьких центрів, кімнат природи та кабінетів природознавства, оснащення існуючих технічними засобами оргтехнікою.

4) Проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів та інших заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, створення бібліотек, відеотек, фонотек тощо.

5) Утримання та оснащення природоохоронних організацій приладами, обладнанням і спеціальними транспортними засобами, зміцнення матеріально-технічної бази центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, установ та організацій, що належать до сфери його управління, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього

природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, і його територіальних органів.

6) Здійснення наукових розробок з охорони навколишнього природного середовища та наукових досліджень стану довкілля. Організація і здійснення робіт з екологічної освіти, підготовки кадрів, підвищення кваліфікації та обміну досвідом роботи працівників природоохоронних органів.

7) Підтримка програм транскордонного співробітництва, міжнародних екологічних проєктів тощо.

Програма реалізується в один етап і діє протягом 2027-2031 років.

V. Завдання Програми та результативні показники

Головним завданням Програми є об’єднання зусиль з пріоритетних напрямків природоохоронної роботи задля збереження унікальних природних особливостей області, стабілізації екологічної ситуації та зменшення техногенного забруднення довкілля на її території, адаптація до змін клімату, раціонального використання природних ресурсів та формування у жителів області відповідної екологічної культури.

Реалізація Програми забезпечить збалансованість процесів використання і відтворення природних ресурсів, збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, зменшення шкідливого впливу забруднюючих речовин та відходів на навколишнє природне середовище і здоров’я людей.

Результативні показники Програми наведено в додатку № 1.

Ресурсне забезпечення Програми наведено в додатку № 2.

VI. Напрями діяльності і заходи Програми

Напрями діяльності та заходи Програми наведено у додатку № 3.

VII. Система управління та контролю за ходом виконання Програми

Відповідальність за організаційне супроводження, координацію та контроль за ходом виконання Програми здійснює Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації.

Виконавці Програми щорічно до 1 лютого року, наступного за звітним, надають Управлінню екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації інформацію про хід її виконання.

Управління екології та природних ресурсів Чернівецької обласної державної адміністрації узагальнює інформацію та щорічно:

- звітує про виконання Програми на сесіях обласної ради;

Додаток № 1

Результативні показники

Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2027-2031 роки

назва програми

№ з/п	Назва показника	Одиниця виміру	Дані на початок дії Програми (за попередній рік)	2027 рік	2028 рік	2029 рік	2030 рік	2031 рік	Всього за період дії програми (або до кінця дії Програми)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Показники продукту Програми									
1.	Кількість заходів у сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів	од.	6	6	7	7	8	9	37
2.	Кількість заходів у сфері охорони атмосферного повітря та адаптації до змін клімату	од.	5	5	6	7	7	8	33
3.	Кількість заходів у сфері покращення стану земельних ресурсів	од	3	3	4	4	5	6	22
4.	Площа висаджених зелених насаджень (в т.ч. лісових культур)	га	500	500	505	510	510	515	2540
5.	Кількість заходів, направлених на збільшення популяцій рідкісних (в т.ч. «червонокнижних») та аборигенних видів тварин	од.	4	4	5	5	6	6	26
6.	Кількість територій та	од.	10	10	11	12	14	14	64

	об’єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, на яких здійснено заходи із збереження природної спадщини, рекреації, винесення меж в натуру та розширення території								
7.	Кількість населених пунктів, де забезпечено роздільний збір твердих побутових відходів	од.	36	41	44	46	49	52	52
8.	Кількість заходів у сфері моніторингу стану довкілля, його охорони та еколого-освітньої діяльності	од.	14	16	18	20	23	24	101
Показники ефективності Програми									
1.	Середні затрати на проведення 1 природоохоронного заходу:								
	- у сфері охорони і раціонального використання водних ресурсів	тис. грн	110,0	110,0	125,0	125,0	135,0	140,0	127,0
	- у сфері охорони атмосферного повітря та адаптації до змін клімату	тис. грн	95,0	95,0	110,0	120,0	120,0	135,0	116,0
	- у сфері охорони і раціонального використання земель	тис. грн	65,0	65,0	70,0	70,0	80,0	90,0	75,0
	- у сфері охорони і раціонального використання природних рослинних ресурсів	тис. грн	70,0	70,0	80,0	90,0	90,0	100,0	86,0

	- у сфері охорони і раціонального використання ресурсів тваринного світу	тис. грн	75,0	75,0	85,0	85,0	95,0	95,0	87,0
	- у сфері збереження природно-заповідного фонду та розвитку екологічної мережі	тис. грн	105,0	105,0	120,0	125,0	140,0	140,0	126,0
	- у сфері раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	тис. грн	110,0	120,0	135,0	145,0	150,0	155,0	141,0
	- у сфері науки, інформації і освіти, підготовки кадрів, організації і забезпечення робіт з проведення моніторингу довкілля, оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки, організації праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного Середовища	тис. грн	120,0	135,0	140,0	160,0	165,0	180,0	156,0
Показники якості Програми									

1.	Ріст кількості заходів у сфері охорони водних ресурсів	%	5,0	5,0	6,0	6,0	7,0	8,0	6,4
2.	Ріст кількості заходів у сфері охорони атмосферного повітря та адаптації до змін клімату	%	4,0	4,0	5,0	6,0	6,0	7,0	5,6
3.	Збільшення площі земель, на яких здійснені заходи з покращення родючості грунтів	%	2,0	2,0	3,0	3,0	4,0	5,0	2,8
4.	Збільшення площі висаджених зелених насаджень (в т.ч. лісових культур)	%	3,0	3,0	3,5	4,0	4,0	4,5	3,7
5.	Збільшення кількості заходів, направлених на ріст популяцій рідкісних (в т.ч. «червонокнижних») та аборигенних видів тварин	%	2,5	2,5	3,5	3,5	4,0	4,0	3,5
6.	Збільшення кількості об’єктів природно-заповідного фонду, на яких здійснено заходи із збереження природної спадщини, рекреації, винесення меж в натуру та розширення території	%	5,0	5,0	6,0	7,0	8,0	8,0	6,8
7.	Збільшення кількості населених пунктів, де забезпечено роздільний збір твердих побутових відходів	%	10,0	15,0	20,0	25,0	30,0	35,0	25,0
8.	Збільшення кількості проведених	%	7,0	7,5	8,0	9,0	10,0	11,0	9,1

	природоохоронних заходів у сфері моніторингу стану довкілля, його охорони та еколого-освітньої діяльності								

Додаток № 2

Ресурсне забезпечення

Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія"у Чернівецькій області на 2027-2031 роки

тис. грн

Обсяг коштів, які пропонуєть-ся залучити на виконання програми	2027 рік	2028 рік	2029 рік	2030 рік	2031 рік	Всього витрат на виконання Програми
1	2	3	4	5	6	7
Показники затрат Програми						
Обсяг ресурсів всього, в тому числі:	85600,0	85600,0	85600,0	85600,0	85600,0	428000,0
державний бюджет	47800,0	47800,0	47800,0	47800,0	47800,0	239000,0
обласний бюджет	5400,0	5400,0	5400,0	5400,0	5400,0	27000,0
інші місцеві бюджети	5000,0	5000,0	5000,0	5000,0	5000,0	25000,0
власні кошти підприємств	27400,0	27400,0	27400,0	27400,0	27400,0	137000,0

Примітка: Обсяги видатків місцевих бюджетів на виконання заходів Програми визначаються щорічно рішеннями сесій місцевих рад про місцеві бюджети на відповідний рік, виходячи з бюджетних можливостей.

Додаток № 3

Напрями діяльності та заходи

Комплексної програми з охорони навколишнього природного середовища "Екологія" у Чернівецькій області на 2027-2031 роки

тис. грн

№ з/п	Назва напряму діяльності (пріоритетні завдання і заходи)	Термін виконання заходу	Відповідальні виконавці	Орієнтовні обсяги фінансування,							Очікуваний результат
				у тому числі за джерелами фінансування	Всього	в тому числі по роках:					
						2027	2028	2029	2030	2031	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I.	**Охорона і раціональне використання водних ресурсів** Будівництво і реконструкція очисних споруд та каналізаційних мереж населених пунктів області; будівництво і реконструкція об'єктів протиповеневого захисту, в тому числі захисних дамб; здійснення інших заходів із захисту територій від шкідливої дії вод; відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму і санітарного стану річок, у тому числі усунення мулових наносів; розчистка русел річок внаслідок засмічення побутовими та іншими твердими відходами; проведення лабораторних досліджень з визначення якісного стану водних ресурсв; заходи у рамках планів управліннння річковими басейнами (ПУРБ), оцінка змін водності річок Дністер, Прут, Черемош, Сірет під впливом глобальних змін клімату; ведення водного кадастру тощо	2027-2031	Районні державні адміністрації, структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, підприємства, установи та організації Чернівецької області	**Всього,** *в тому числі:*	**85000,0**	***17000,0***	***17000,0***	***17000,0***	***17000,0***	***17000,0***	Недопущення забруднення басейнів транскордонних річок Прут, Сірет та Дністер стічними водами; недопущення затоплення і підтоплення населених пунктів області, сільськогосподарських угідь; покращення гідрологічного режиму і санітарного стану річок та інших водойм області
				Державний бюджет	**50000,0**	*10000,0*	*10000,0*	*10000,0*	*10000,0*	*10000,0*	
				Обласний бюджет	**5000,0**	*1000,0*	*1000,0*	*1000,0*	*1000,0*	*1000,0*	
				Інші місцеві бюджети	**8000,0**	*1600,0*	*1600,0*	*1600,0*	*1600,0*	*1600,0*	
				Власні кошти підприємств	**22000,0**	*4400,0*	*4400,0*	*4400,0*	*4400,0*	*4400,0*	
II	**Охорона атмосферного повітря** Облаштування автоматизованих систем екологічного моніторингу атмосферного повітря у Чернівецькій області; здійснення заходів у сфері адаптації до змін клімату; впровадження технологій	2027-2031	Районні державні адміністрації, підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації,	**Всього,** *в тому числі:*	**30000,0**	***6000,0***	***6000,0***	***6000,0***	***6000,0***	***6000,0***	Забезпечення роботи державної системи моніторингу стану атмосферного
				Державний бюджет	**15000,0**	*3000,0*	*3000,0*	*3000,0*	*3000,0*	*3000,0*	
				Обласний бюджет	**2500,0**	*500,0*	*500,0*	*500,0*	*500,0*	*500,0*	
				Інші місцеві бюджети	**2500,0**	*500,0*	*500,0*	*500,0*	*500,0*	*500,0*	
				Власні кошти підприємств	**10000,0**	*2000,0*	*2000,0*	*2000,0*	*2000,0*	*2000,0*	

	та методик, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря; проведення наукової та еколого-просвітницької роботи у сфері охорони атмосферного повітря з врахуванням фактору кліматичних змін		органи місцевого самоврядування, Чернівецький обласний центр з гідрометеорології, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, підприємства, установи та організації Чернівецької області								повітря в Чернівецькій області; зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря; впровадження новітніх практик у сфері охорони атмосферного повітря
III.	**Охорона і раціональне використання земель** Консервація деградованих і забруднених земель; рекультивація порушених земель та територій полігонів твердих побутових відходів; охорона земель водного фонду, зокрема винесення в натуру водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об'єктів; поліпшення малопродуктивних земельних угідь; проведення робіт з обстеження ґрунтів; ведення земельного кадастру; проведення берегоукріплювальних робіт у населених пунктах області; облаштування протиерозійних, протикарстових, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд; здійснення заходів з охорони земель з врахуванням потреб в адаптації до змін клімату	2027-2031	Районні державні адміністрації, структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, Головне управління Держгеокадастру у Чернівецькій області, користувачі земельних угідь	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**20000,0** **15000,0** **500,0** **2000,0** **2500,0**	***4000,0*** *3000,0* *100,0* *400,0* *500,0*	***4000,0*** *3000,0* *100,0* *400,0* *500,0*	***4000,0*** *3000,0* *100,0* *400,0* *500,0*	***4000,0*** *3000,0* *100,0* *400,0* *500,0*	***4000,0*** *3000,0* *100,0* *400,0* *500,0*	Покращення екологічного стану земель; запобігання та ерозійним процесам; відновлення природного стану порушених земель та родючості грунтів
IV.	**Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів** Заходи з озеленення населених пунктів області; проведення лісовідновлення в лісах державного лісового фонду області; створення	2027-2031	Районні державні адміністрації; структурні підрозділи Чернівецької обласної державної	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти	**45000,0** **14000,0** **1000,0** **5000,0** **25000,0**	***9000,0*** *2800,0* *200,0* *1000,0* *5000,0*	***9000,0*** *2800,0* *200,0* *1000,0* *5000,0*	***9000,0*** *2800,0* *200,0* *1000,0* *5000,0*	***9000,0*** *2800,0* *200,0* *1000,0* *5000,0*	***9000,0*** *2800,0* *200,0* *1000,0* *5000,0*	Збільшення площі зелених насаджень населених пунктів області; Забезпечення невиснажливого

	захисних лісових насаджень; проведення заходів з встановлення запасів природних рослинних ресурсів; заходи з охорони та відтворення рослинних ресурсів; придбання посадкового матеріалу; наукові дослідження у сфері збереження рослинних ресурсів тощо		адміністрації, органи місцевого самоврядування; Південно-західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства; лісогосподарські підприємства області	підприємств							використання лісових ресурсів; збереження і охорона рідкісних популяцій рослин регіону
V.	**Охорона і раціональне використання ресурсів тваринного світу** Будівництво та реконструкція розплідників і ферм для розведення видів фауни з метою їх розселення у природному середовищі; робота з розповсюдження рідкісних та аборигенних видів тварин та створення відповідних умов для їх існування; будівництво вольєрних господарств; заходи з охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством; науково-дослідницька діяльність у сфері охорони та збереження тваринного світу; ведення кадастру тваринного світу тощо	2027-2031	Районні державні адміністрації; структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, Південно-західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства; користувачі мисливських угідь, національні природні парки «Вижницький», «Черемоський», «Хотинський», Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих програм у	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**45000,0** **20000,0** **1500,0** **1000,0** **22500,0**	***9000,0*** *4000,0* *300,0* *200,0* *4 500,0*	***9000,0*** *4000,0* *300,0* *200,0* *4500,0*	***9000,0*** *4000,0* *300,0* *200,0* *4500,0*	***9000,0*** *4000,0* *300,0* *200,0* *4500,0*	***9000,0*** *4000,0* *300,0* *200,0* *4500,0*	Збільшення популяцій рідкісних та аборигенних видів фауни; зменшення антропогенного впливу на природнє середовище існування тварин; розширення ареалів існування аборигенних видів фауни

			Чернівецькій області								
VI.	**Збереження природно-заповідного фонду** Заходи з формування регіональної екологічної мережі; витрати на резервування цінних природних територій для заповідання; заходи з інвентаризації об'єктів і територій природно-заповідного фонду; ведення кадастру природно-заповідного фонду та створення бази даних екологічної мережі регіону; здійснення заходів відновлення корінних природних комплексів на заповідних територіях; формування переліків територій та об'єктів природно-заповідного фонду; підтримка природно-заповідних установ регіону тощо	2027-2031	Районні державні адміністрації; структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, Південно-західне міжрегіональне управління лісового та мисливського господарства; користувачі мисливських угідь, національні природні парки «Вижницький», «Черемоський», «Хотинський», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**50000,0** **15000,0** **3500,0** **1500,0** **30000,0**	***10000,0*** *3000,0* *700,0* *300,0* *6000,0*	***10000,0*** *3000,0* *700,0* *300,0* *6000,0*	***10000,0*** *3000,0* *700,0* *300,0* *6000,0*	***10000,0*** *3000,0* *700,0* *300,0* *6000,0*	***10000,0*** *3000,0* *700,0* *300,0* *6000,0*	Забезпечення охорони та збереження цінних природних територій та об'єктів області; розширення території природно-заповідного фонду та екологічної мережі області; відновлення кількісного складу видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України;
VII.	**Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів** Будівництво, розширення та реконструкція споруд, придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору, транспортування, перероблення, знешкодження та складування побутових та промислових відходів виробництва; забезпечення роздільного збирання та вторинної переробки відходів виробництва та побутових відходів в населених пунктах області; облаштування	2027-2031	Районні державні адміністрації, структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, органи місцевого самоврядування, сміттєпереробні підприємства	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**75000,0** **60000,0** **2500,0** **2500,0** **10000,0**	***15000,0*** *12000,0* *500,0* *500,0* *2000,0*	***15000,0*** *12000,0* *500,0* *500,0* *2000,0*	***15000,0*** *12000,0* *500,0* *500,0* *2000,0*	***15000,0*** *12000,0* *500,0* *500,0* *2000,0*	***15000,0*** *12000,0* *500,0* *500,0* *2000,0*	Повторне використання ресурсно-цінних відходів; забезпечення безпечного розміщення та переробки відходів; роздільний збір відходів на території населених пункті в області; організація

	полігонів твердих побутових відходів; забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, відходів та небезпечних хімічних речовин, у тому числі непридатних або заборонених до використання хімічних засобів захисту рослин тощо										екологічно безпечної роботи сміттєпереробних підприємств
VIII.	**Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, організація і забезпечення робіт з проведення моніторингу довкілля, оцінка впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища** Удосконалення та забезпечення діяльності державної системи моніторингу навколишнього природного середовища; розробка місцевих екологічних програм та планів дій; процедура СЕО (стратегічної екологічної оцінки) і ОВД (оцінки впливу на довкілля) планів і програм для навколишнього середовища; підтримка програм транскордонного співробітництва; інших міжнародних та регіональних екологічних проєктів; створення еколого-просвітницьких центрів, кімнат природи та кабінетів природознавства, оснащення існуючих технічними засобами та експозиціями; проведення науково-практичних конференцій і семінарів, організація виставок, конкурсів екологічного спрямування; видання поліграфічної продукції з	2027-2031	Районні державні адміністрації, структурні підрозділи Чернівецької обласної державної адміністрації, національні природні парки Вижницький, Черемоський, Хотинський, органи місцевого самоврядування, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Басейнове управління водних ресурсів річок Прут та Сірет, Державна екологічна інспекція Карпатського округу, Управління Державного агентства з розвитку меліорації, рибного господарства та продовольчих	**Всього,** *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**78000,0** **50000,0** **10500,0** **2500,0** **15000,0**	***15600,0*** *10000,0* *2100,0* *500,0* *3000,0*	***15600,0*** *10000,0* *2100,0* *500,0* *3000,0*	***15600,0*** *10000,0* *2100,0* *500,0* *3000,0*	***15600,0*** *10000,0* *2100,0* *500,0* *3000,0*	***15600,0*** *10000,0* *2100,0* *500,0* *3000,0*	Оптимізація екологічних підходів у збереженні довкілля; поліпшення організації та вдосконалення еколого-просвітницької та наукової роботи; забезпечення збору та обробки інформації про стан навколишнього природного середовища; покращення роботи природоохоронних установ та організацій

	екологічної тематики; здійснення наукових розробок з охорони навколишнього природного середовища та наукових досліджень стану довкілля, а також розробка проєктно-кошторисної документації для здійснення природоохоронних заходів, що включені до цієї Програми; утримання та оснащення природоохоронних організацій приладами, обладнанням і спеціальними транспортними засобами, зміцнення матеріально-технічної бази центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, установ та організацій, що належать до сфери його управління, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, і його територіальних органів		програм у Чернівецькій області								
				Всього по Програмі, *в тому числі:* Державний бюджет Обласний бюджет Інші місцеві бюджети Власні кошти підприємств	**428000,0** **239000,0** **27000,0** **25000,0** **137000,0**	***85600,0*** ***47800,0*** ***5400,0*** ***5000,0*** ***27400,0***	***85600,0*** ***47800,0*** ***5400,0*** ***5000,0*** ***27400,0***	***85600,0*** ***47800,0*** ***5400,0*** ***5000,0*** ***27400,0***	***85600,0*** ***47800,0*** ***5400,0*** ***5000,0*** ***27400,0***	***85600,0*** ***47800,0*** ***5400,0*** ***5000,0*** ***27400,0***	